

Lidt om den gamle Husflid paa den nordfynske Slette og en af dens Forkæmpere.

Af *Christine Reimer.*

Da jeg vidste, at Amtsprovst Lütken i Lumby, Lunde Herred, under sin lange Embedstid der havde udrettet store Ting for Slettens i sin Tid berømte Husflid, fik jeg Lyst til at erfare noget nærmere om denne Mand. Jeg tog til Lumby, men blev skuffet i mine Forventninger. Stedets ældre Folk er døde uden at have forplantet Mindet til deres Efterkommere om de Foretagender, han satte i Gang og støttede.

I Præstegaarden eller blandt Præsteembedets nuværende »Papirer« er intet bevaret om Provstens private Færd, men kun at han som Embedsmand har gjort sig fortjent af Skolevæsenet — hvilket stemmer godt med de Karaktertræk, der fremgaar af hans uegennyttige og hjælpsomme Virke for at fremelske Næringsveje for Befolkningen i sit Provsti og hjælpe den til bedre Kaar. At støtte de timelige Fremskridt har dog ogsaa mangan anden Præst gjort i det 18. Hundreedaars første 20—30 Aar. Præsterne var den Gang ofte Sognenes Foregangsmænd ogsaa paa det materielle Omraade.

Ovenstaaende Portræt stammer fra »Fyens Stifts patriotiske Selskab«s Jubilæumsskrift: »Gennem 100 Aar. 1810—1910« og er velvillig udlånt af Selskabet.

og i ren praktisk Landøkonomi, da Jordbruget trængte til at ophjælpes, og Folket i høj Grad trængte til Erhverkskilder og Indtægtsforøgelse.

Jeg gik fra Sted til Sted, men ingen kunde fortælle noget, intet Træk var holdt i Live gennem mundtlig Forplantning. Saa hurtigt drejer Tidens Hjul, saa hurtigt dækkes et daadrigt og ædelt Liv af Glemselens Mos. Jeg maatte nøjes med de Vers, der findes paa Amtsprovstens og hans Hustrus fælles Gravsted derude:

En Hædersmand gik ind til Himlens Rige,
 Didhen gik fast og tro hans Vej.
 Kun Faa Du finder af hans Lige,
 En Bedre finder Du vist ej.

En ædel Moder Danneqvinde
 Nedlagdes her til Fred.
 Hvo ei det fulde Værd af dette
 ædle, stolte Navn kan finde,
 Han gaa bort, hans Taarer rinde
 ei paa dette Sted.

Men var alle mundtlige Kilder udtømt og Embedsarkivet paa Stedet tomt, fik jeg — opildnet af disse Omstændigheder — Lyst til at søge til trykte Kilder. Det efterfølgende er da Gengivelse af, hvad jeg om Amtsprovst Lütken og hans Nidkærlighed for Befolkningens Flid og Fremgang har fundet i: Worms Leksikon over lærde Mænd 1771, Hofman (Bang)s Beskrivelse af Landhusholdningsselskabets den 16de) over Odense Amt 1843, Vedel Simonsens Elvedgaards Historie 1845, Erslevs Forfatterleksikon 1847, Wibergs alm. Præstehistorie 1870, Rom's Den danske Husflid 1871, Dansk biografisk Leksikon 1896, Fyens Stifts patriotiske Selskabs Jubilæumsskrift 1910 m. fl. St.

*

*

*

Lütkens Fader, Otto Dietericus L., var af de fem Søskende, der af tretten opnaaede nogen Alder, den yngste, var Sognepræst, forfattede forskellige, skarpsindige Skrifter, mest bekendt eet om Folkemængdens Forøgelse, hvori han kommer til samme Resultat som en Menneskealder senere Englænderen Malthus, samt om Luksus, om »onde Urter« eller Morgenfruer o. a. Spørgsmaal. Han var tre Gange gift, sidste Gang med en Enke, der

var Datter af Præsten Suhr. Af tredje Ægteskab stammer Sønnen Peter Wilhelm Lütken, der blev født 13. Oktober 1761 i Skellerup Præstegaard paa Fyn. Han gik i Roskilde lærde Skole, tog teologisk Embedseksamen med første Karakter 1787, blev Sognepræst i Fensmark og Risløv paa Sjælland. Hans Hustru hed Marie Christine Saxtorph og var Datter af Rektoren i Roskilde.

1791 forflyttedes Lütken til Lumby, 1807 blev han Amtsprovst over Odense og Rugaards Amter, 1812 Ridder af Dannebrog. Da han 1836 nedlagde Embedet som Amtsprovst, modtog han Dannebrogsmændenes Hæderstegn, og da han den 24. April 1839 fejrede 50 Aars Embedsjubilæum, fik han Rang med Biskopper. Han udgav ligesom sin Fader adskillige Afhandlinger, bl. a.: Om Kanalen til Handelens Lettelse ved Odense, om Tjenestefolk især i Fyn og deres Fejl og hvorledes her kan hjælpes. 1813 om de høje Kornpriser og Aarsagerne til samme og Midlerne derimod, om Brænderiernes Frigørelse paa Landet, en Afhandling i Anledning af den af det kongelige Videnskabernes Selskab udsatte Præmie for at udfinde Midlerne til at hæve de skadelige Følger af Ævrets Opgivelse, ogsaa Selskabssange med Melodier.

Ogsaa Lütkens Søn, O. D. L., der var opkaldt efter sin Bedstefader, og som blev Præst, først i Norup paa Fyn, siden i Mern paa Sjælland, havde literære Interesser og udgav Skolebøger. 1839 forfattede han Nummer 13 af Landhusholdningsselskabets Amtsbeskrivelser, Beskrivelsen over Præstø Amt, som C. Møbech kalder: »en af de interessanteste og bedst udførte af dem som hidtil er komne for Lyset.«

Amtsprovst Lütken skildres som en mere end almindelig energisk og elskværdig Personlighed, der øvede stor Indflydelse i sin Egn. Han elskede den Egn, hvori hans Hjem laa. Ved Simonsen, Elvedgaard, fortæller om Provst Dreier i Østrup: at han ikke for flere hundrede Daler om Aaret vilde bytte den vide Udsigt og friske Luft, han nød paa Sletten, med den snevre Synskreds og usunde Luft, hvormed vi Skovboer hele Aaret igennem maa tage til Takke. Og V. S. føjer dertil: »en lignende Følelse maa formodentlig have besjælet den gamle Provst Lütken i Lumby, der en Gang spurgte mig, om man kunde se og lugte Stranden i min Hauge, og da jeg dertil svarede: »nej«, med

«Slags Medlidenhed udbrod: »Ja, saa gør jeg mig, for Gud! heller ikke noget af det hele«.«

I Lütkens Provsti var der i hans Embedstid stærke religiøse Bevægelser, som de fleste Præster kun stillede sig lidet venlig til. Han maatte afgive mange Erklæringer i de Sager, som fremkom i den Anledning, men her udtalte han sig altid for de mildeste Forholdsregler overfor de opvakte; han havde Følelse for, at Bevægelsen havde dybere Rødder end de fleste mente. I en Artikel i »Fyens Stiftstidende« 8. Maj 1913 om »Skoletilsyn og Skolemøder i gamle Dage« hedder det: Fynske Lærere havde allerede i Slutningen af Frederik VI's Tid oprettet de første Skolekonventer eller Skolelærerkonferencer i Lighed med de Lærerorganisationer, man nogen Tid i Forvejen havde dannet i Tyskland. For Lunde og Skam Herreders Vedkommende havde Amtsprovst Lütken af og til indbudt Lærerne til Møder for at drøfte, hvorledes den i de Tider højt priste indbyrdes Undervisning skulde gennemføres i Skolen. Det skyldtes da nævnte Provst, at Lærerne i disse to Herreder gik i Spidsen for deres Kaldsfæller ved at oprette regelmæssige Skolelærerkonferencer paa et Møde i Stige Skole den 18. Juli 1834. — Provst Lütken var endnu i sin høje Alderdom kraftig og livlig og ualmindelig agtet fjern og nær. Hans Hustru var født 1768 og døde 1842, selv døde han 8. August 1844.

*

*

*

Det var fædrelandskærlige Folk, der 1810 grundlagde »Fyens Stifts patriotiske Selskab«. Det var paa en Tid, hvor Folket, særlig Smaamanden, trængte til Støtte og Ophjælpning. Formaalet var at opvække, belønne, nære og fremme hos begge Køn af alle Stænder Arbejdsomhed, Vindskibelighed, nyttig Sparksomhed og Agtelse for Landets egne Frembringelser — altsaa det vi nu kalder »Dansk Arbejde«. Og øverst for dets Virksomraade staar Husflidens Forøgelse og Udvidelse ved Præmier og Opmuntring, saavel for Industriskoler, hvor disse skulde behøves, som for Husfædres, Husmødres og Tyendes nyttige Beskæftigelse i deres ellers ledige Tid. Det var klartskuende og sundttænkende Mænd, der med den varmeste Interesse tog fat paa de stillede Opgaver i Omsorg for Fædrelandets og Efteraargtens Vel. Præsterne gik jo, som alt nævnt, i hin Tid saa

ofte i Spidsen for Landbostanden for at bane Vej for økonomiske og kulturelle Fremskridt, og ved Selskabets Stiftelse tilhørte da ogsaa en Trediepart af Selskabets Medlemmer Præstestanden.

P. W. Lütken var Medlem af Selskabets første Bestyrelse og hørte til dets ledende Mænd til sin Død. Det var særlig Husflid, Kunstflid og Industri, han hjalp frem. Selskabets Jubilæumsskrift skriver: »Det er forbavsende, hvad denne Mand — i Kraft af sin Kærlighed til Sagen, sin Intelligens, sin indflydelsesrige Stilling og sin sjældne Evne til under Mildhedens Former at faa Menigmand i Tale — har udrettet i flere end een Henseende til Gavn for den fynske Landbefolkning, og især skylder Sletteboerne, der stod hans Hjerter nærmest, og blandt hvilke han boede og virkede i over en Menneskealder, ham en veltjent Tak. Det er næppe uberettiget at antage, at Lütkens store og velsignelsesrige Virksomhed i det praktiske Livs Tjeneste har haft en væsentlig Andel i den Udmærkelse, han ved sit 50 Aars Præstejubilæum i 1839 opnaaede, idet han ved den Lejlighed forfremmedes i Rang med Biskopper.«

Ogsaa Hofman (Bang) til Hofmansgave og Stiftamtmand, Kammerherre Jens Benzon interesserede sig levende for Husflid, Haandværk og Industri, og ved Siden af disse tre er der endnu nogle Navne at nævne paa dette Omraade, ligesom der kunde fremføres mange andre fortjente Mænd og deres Virke i Selskabets Tjeneste til Befolkningens Fremgang og Nytte — men dette vil føre meget for vidt ud over det fastsatte Emnes Grænser.

I Selskabets Skrift mødes man Side efter Side med Amtsprovst Lütkens Navn i forskellige Forbindelser. Han stiller Forslag om Hjælp, saa til Anskaffelse af Redskaber, saa til Præmie, saa til een saa til en anden o. a. l.

Da hans Avlskarl, Rasmus Christensen, havde i sin Fritid i Aaret 1811 lavet ikke saa ganske faa Ligkister af Straa, og under Hensyn til, at Krigen havde lagt Beslag paa mange Haandværkere, saa det til Tider kneb — især paa Landet — med at fremskaffe endog noget saa nødvendigt som en Ligkiste, fik Karlen paa Henstilling af sin Husbond udbetalt af Selskabets Kasse 30 Rdl. som Flidsbelønning.

Til Imødekommelse af de forskellige Fattigkommissioner anskaffede Selskabet 1813 forskellige Væve til Bændelvævning sam-

nogle Hørhegler, og som — bestemt til Udlaan — foreløbig anbragtes ude i Lumby. 1815 besluttedes det efter Lützens Forslag at lade oplære nogle Seminarister i den finere Kurveffletning ved en Mand paa Østrupgaard, som dertil fandtes villig. I Skolerne oplærtes Børnene i Husflid. Drengene lavede Træarbejde og Pigerne almindelig Haandgerning. 1818 blev der paa Lützens Forslag udbetalt 10 Skolelærere i Odense Amt 20 Rdl. hver, og i 1819—20 henlagde Selskabet — ligeledes efter Lützens Henstilling — hvert Aar 200 Rdl. til Præmier for Lærere og Børn ved Skoler i Odense Amt. 1820 tilstillede Selskabet Provsten 200 Rdl. til Opmuntringspræmier for nyttig Husgernings Fremme i Landsbyskolerne under hans Amt, ledsaget af en Skrivelse, hvori den daværende Præsident bevidnede ham Selskabets »agtelsesfuldeste Tak« for hans »saa nidkære som heldige Bestræbelser for denne gode Sag«.

1818 paatog L. sig at rejse hen i Nyborgeggen for i Forbindelse med en Haandværker at undersøge de derværende saa meget roste Kornrensningmaskiner. 1822 meddelte L., at en mand af Selskabet anskaffet Maskine henstod hos ham til almindelig Afbenyttelse, hvilket ogsaa var blevet bekendtgjort i Aviserne. 1823 og 1829 anvendte Selskabet 30 Rdl. til Indkøb af Flyveskytter til Linnedvævning, som Lütken gaves Bestemmelsesret over. Selskabet opøvede Folk i Damaskvævning ved Hjælp af den jaqvardske Væv, og en Mand sendtes til København for at sætte sig ind i denne Vævning. Lütken indberettede 1831 til Selskabet, at dettes Udgifter ved Indførelsen af Damaskvævning paa Fyn havde andraget ialt 229 Rdl. og 4 Mark. En Maskine for Tilvirkning af engelske Gulvtæpper blev til Dels for Selskabets Regning anskaffet 1835 og stillet til Lützens Raadighed. L. skaffede 1834 Jomfru Iversen, Lumby, en Præmie paa 6 Specier for flittig Undervisning i Skolehaandgerning. Paa Forslag af Lütken bevilgede Selskabet 1835 100 Rdl., fordelt paa 2 Aar, til en paatænkt Spinde-, Sy- og Tegneskole i Odense Amt. Skolen kom til at ligge i Stige.

*

*

*

I Følge det foranstaaende er det forstaaeligt, at man i Bogen om »Odense Amt« af 1843 ligesaa ofte støder paa Meddelelser om Amtsprovst Lütken som ovenfor paavist i det

patriotiske Selskabs Historie, og dette gælder i lige Maade om Lumby By og Sogn.

Det fremgaar i begge Skrifter, at der i Amtsprovst Lütkens Tid har været dygtige og virksomme Folk i Lumby¹⁾. Der fandtes flere Husmænd, der gav sig af med paa Haandkværn at forarbejde Boghvede og Havre til Gryn, og der fandtes flere Mænd, der havde gode Sold til Rensning af Hørfrø, hos hvem Bønderne lod deres Frø rense. Der fandtes en dygtig Rokkedrejer og flere bekendte Stenhuggere, hvis smukke Vandtrug af Sten var meget søgt af velhavende Bønder. Og der omtales et Stenhegn, »der tiltrækker sig alle rejsendes Opmærksomhed og er et af de smukkeste i Landet. — Ovenpaa er anbragt en smuk klippet Hæk af Bukketorn«; og der er i Lumby opført »den smukkeste hollandske Mølle, der findes i Amtet«.

Det hedder endvidere, at i Lumby plantes en Del levende Hegn, hvoriblandt Syrener, og »mærkeligt er det, at denne Busk som har hjemme i Lilleasien, kan trives saa vel paa de aabne Sletter«. Der tales om, at Bønderne begynder at plante Poppel som Hegn, hvorved Vejene og Landskabet faar et ensformigt Udseende, og der anføres, at Amtsprovst L. har ved sin Præstegaard alt tidligere anlagt en Poppel- og Elleplantage, der afgiver Gavntræ til Nytte og Behagelighed for sin Ejer.

Man lagde endnu ikke særlig Vind paa Kartofler, i Omtalen af den daværende Kartoffelavl nævnes Arten Rohans-Kartofler, men som ikke svarer til Forventningerne: Amtsprovst L., »der i flere Aar har dyrket dem, tror ogsaa, at de er mere vandede og mindre melholdige, end almindelige Kartofler.« — Man lyttede under alle Forhold til Provstens Udtalelser, og man værdsatte i alle Tilfælde hans Meninger²⁾.

¹⁾ Foranførte Søn af Amtsprovsten, Pastor O. D. Lütken, skriver i Beskrivelsen af »Præstø Amt«: Jeg faar endnu stedse Spader fra Smeden Hans Henriksen i Stige ved Odense, der, saa vidt jeg ved, har lært Kunsten af nogle holstenske Kanalgravere, og fik en ualmindelig Øvelse i at smede Spader, medens Kanalen til Odense blev gravet. De er fortrinlige, og de Forsøg, jeg har gjort paa at faa dem eftergjorte af Smede her paa Egnen, har ikke været heldige. Kommer her nogensinde et Udsalg af forbedrede Agerdyknings-Redskaber i Stand, da burde Spader fra Hans Henriksens Værksted ikke savnes der; thi skulle vore smaa Husmænd lære at grave deres halve Td. Land, da maa de have lettere og mere behændige Spader.

²⁾ Forfatteren af Skriftet »Svendborg Amt« (Dalgas, 1837) takker

Om Faareavlen siges, at i Lumby Sogn er Faarene krydsede baade med engelsk og spansk Blod. Amtsprovst L. antager, at Ulden af den Aarsag har vundet i Finhed og Blødhed; hos ham lærer baade Faar og Lam i Gennemsnit omtrent 4 Pund Uld hver i to Klipninger. Provsten mener, at Fyns Bønderfaar til Dele er blevet forbedret ved de gode Faar, som flere Præster og andre Landmænd har bragt til Landet.

Som man ser, tog Provsten levende Del i alle Interesser vedvarende Landbostanden, og hans Navn nævnes i mange andre Forbindelser. — Der omtales en Kro, oprettet en halv Mil fra Odense paa Vejen til Sletten i Amtsprovstens Sogn. L. erklærede sig kraftigt imod den, da han, som Bondens Ven vilde dømmes Vel, men Kroen blev ikke desmindre anlagt. »Den var saa meget mere overflødig, da der findes Kroer 1½ Mil fra Odense, som er en passende Afstand for Bonden paa Sletten.«

Men det er dog i særlig Grad til Støtte og Fremme for Husfliden, at Amtsprovsten har sit Navn uløseligt knyttet.

*

*

*

Slettens Husflid er gammel. Allerede 1750 nævnes i Agernæs en stærk Husflid. Fra 1781—90 var der paa Einsidelsborg Gods 170—180 Væverstole. 1782 fik Godsets Bønder af Godsejeren gratis 16 Tdr. Hørfrø og 50 Rdl. i Præmie for Forarbejdning af uldne og linnede Tøjer, og Mændene tog i Vinteraftenerne Del i Arbejdet ved at karte Kalkulden.

Og Høravlen med Linnedvare-Tilvirkningen regnes i den egentlige Husflidstid for meget betydelig i hele Odense Amt: Hver Gaardmand saar ofte 6 à 8 Skpr. Hør, hver Husmand 3—4. Disse faar sædvanlig en Skp. eller mere saaet hos Gaardmanden, hvorfor de svarer to Dages Arbejde for hver Fjerding Fra. Bønderne avler saa meget Hør, at de ikke alene kan holde Huset med rigeligt Linned, men kan ogsaa henlægge Lærsteder til fremtidig Brug for Børnene, en Forsorg, som de fleste Bønderkoner sætter stor Ære i, og med den største Glæde og

en Fortale en stor Række Mænd, der har givet ham Meddelelser til Bogens Indhold, og nævner blandt disse Navne: at ogsaa har »Amtsprovst Lütken i Lumby gennem Amtet i Odense leveret Bidrag til denne Beskrivelse.«

Tilfredshed fremviser de deres fulde Skabe og Kister, bestemt til en Datters eller Søns Udstyr.

Men i »Amtsbeskrivelsen« skrives: Ingen i Amtet har gjort sig mere fortjent af at fremskynde og opmuntre Husfliden end den højagtede Olding, Hr. Amtsprovst Lütken i Lumby, hvis patriotiske Iver ogsaa i dette Punkt har virket kraftigt og heldbringende. Lumby er derfor i Husflid det første paa Fyn. Som følgeværdigt maa nævnes de af Amtsprovst L. oprettede Spindeskoler, Talhaspens Indførelse og den hensigtsmæssige Maade paa hvilken han i sin Egn har opmuntret til at forbedre Husflid, ved at forskaffe Lumby Sogn udmærkede Vævere, en Hørsvinger og Uldkæmmere, samt ved at skaffe disse Mænd de fornødne nyere Redskaber til deres Haandtering.

1832 oprettedes en Spindeskole i Sognet, der bestod i tre Aar ved en i Kjøng (ved Randers) tillært Spinderske. Spindeskolens Elever har siden udbredt en bedre Spindemaade i en videre Kreds, og en mindre Spindeskole vedligeholdes nu (1843) paa fjerde Aar i Stige, hvor baade Drengene og Piger oplæres. Til stor Nytte har Talhaspen været. Denne holder 86 Tommer i Omkreds, 100 Omdrejninger er et Knæk, som betales almindelige Spindersker med 1 Skilling Knækket, men Børnene faar 1½ Skilling. Spindeskolen har haft fortrinlig Indflydelse paa Materialets bedre Behandling. Børn paa 10—12 Aar spinder nu bedre end manganen øvet Spinderske, og det saavel Blaar som kort Hør eller Blaar efter Længden.

Der har ogsaa været en Spindeskole i Hasmark, men Sognet laa adspredt, og de fattige Børn, som især skulde drage Nytte af den, havde lange besværlige Veje at passere i de mørke Vinteraftener.

Drengbørnene har man ogsaa holdt til at strikke i Skolerne, hvad der dog ej virker paa dem i en ældre Alder, hvor det holdes for en Skam — sligt Kvindearbejde, mener man kan vel anstaa en Jyde, men ingen Fynbo.

Paa de Steder her i Landet, hvor Linnedhusfliden var mest udbredt, blev der oprettet »Lærreds-Haller«, hvor Husflidslærredet af angivne Længder og Bredder kunde indleveres til Undersøgelse og Præmiering. Om disse Hallers Virksomhed kan man læse i: Rom's »Den danske Husflid«. 1824 bifaldt Kongen at en Lærredshalle maatte oprettes i Odense Amt for den nord-

lige Del af Fyn og een i Randers. Den fynske Halle aabnedes 1825 i Lumby. Hallens Klassemærke blev oprindeligt paatrykt den ene Ende af Lærredet; men dette gav Anledning til det Kneb, at Stykker paa 75 eller 50 Alen blev afklippet, saa at de indeholdt et af de mindre Alenmaal, hvorpaa de paany frembødes til Halling, saa at et og samme Stykke flere Gange fik Præmie. For at forebygge dette befaledes først (1826), at længere Stykker skulde mærkes ved Æggen for hver 25 Alen med Amtsseglet, men senere (samme Aar) hævedes denne Bestemmelse, som skadede Lærredet, hvorimod »Drømmene« skulde vedhænge Enderne.

Af en Oversigt s. St. over Hallernes Virksomhed i Randers, Odense og Vejle Amter fremgaar det, at der i 1825 i Lumby blev hallet 350 Alen Lærred, 1829 over 5000, 1830 over 4000 og i de følgende Aar 9000, 1838 14,000 og 1839 15,000, men 1840 knap 7000 og 1841 knap 3000, derpaa svinger Tallet i Fyrterne mellem 1300 og 2000.

Da man havde vanskelig ved at faa Plads til de herhen hørende Apparater, tilbød Amtsprovsten at tage imod dem, saa Hallebordet og de øvrige Redskaber »henstaar i Lumby Præstegaard«.

I »Amtsbeskrivelsen« hedder det senere: Al Vævning i Lumby besørjes af faste Vævere, og ingen af Gaardmændene eller de jordbrugende Husmænd har Væve, saaledes som det ellers er Tilfældet paa Sletten. 1840 fandtes der 32 Vævere, af disse har de fleste dog kun et tarveligt Udkomme. Tre af dem væver alene Tvisttøj til Salg. Bønderne i Lumby sælger kun meget saa Tøjer paa Markederne. Efter at Amtsprovst L. havde iværksat, at der anskaffedes en Damask Maskine i Sognet, tiltog Afsetningen af Damask Drejl meget betydeligt, endogsaa Bønderne lader væve dette Slags Drejl til deres Døtres Udstyr, saa Væverne næppe kan bestride saa meget Arbejde af den Slags, som der tilbydes dem, skønt der findes 6 Damaskmaskiner i Sognet.

Af uldne Tøjer forfærdiges ikke saa mange i Lumby som af linnede, dog væves en Del af de saakaldte skotske Gulvtæpper. Men der findes fortrinlige Uldspindersker, som spinder Rasmageruld og Karteuld til en udmærket Finhed. I 10 Aar har Uldkæmning været benyttet i Lumby Sogn, der er fire, der giver sig af dermed, og mange Bønder lader deres Uld kæmme,

skønt Prisen er 24 Skilling pr. Pund. Af 8 Pund dansk Uld af 4—5 Tommers Længde faas 7 Pund Kæmmeuld.

Paa alle Herregaarde, Avlsgaarde og Præstegaarde i Amtet tilvirkes en betydelig Mængde Tøjer. Pigerne spinder i de lange Vinteraftener. — Der nævnes Herregaarde, der tilsaar 4 Tøer Land med Hør, og en saadan har i 4 Aar ladet væve 3480 Alen hjemmegjorte Tøjer, og flere andre lader forfærdige ca. 1000 Alen Tøj aarligt, ja, paa Hofmangave blev der endog 1831 indkøbt Hør for at give de fattige Fortjeneste. Der udbetaltes da 108 Rdl. i Spindeløn og omtrent lige saa meget i Væveløn, og 1800 Alen Tøjer blev bragt til Veje; der tilvirkedes fra 1829—1840 ialt 14,280 Alen Tøjer.

Kvindekønnet roses for deres Flid, men: anvendtes der men Omhu paa Materialets Forarbejdning til større Finhed, da vil der kunde udbringes omtrent det dobbelte Kvantum Tøj.

Fruentimmerne paa Sletten væve saa at sige hele Sommeren til Markedet, henad Markedstid er Væven i Gang tidlig og sildig, og Husmændene hjælper da deres Koner. Det er ikke sjældent, at en Husmand bringer fra 100 til 200 Alen Tøj til Marked. Her afsættes Varerne til Prangere og Købmænd i København, Lolland og Jylland. 10 til 20 Dynere er det almindeligt, at en Kone sælger til et Marked. Men der tages de simpleste Blaargarn til Trænning og Islætten er af Kalkuld. Vaaret til en Dyne kan ofte gøres færdig paa een Dag, og det betales med 18—19—20 Mark. Materialet regnes til 5 Mark og Arbejdslønnen til 2 Mark, Udbyttet er saaledes 2 Rdl. à 14 Mark pr. Dyne. Amtsbeskrivelsen klager over, at disse slette Væver betales saa godt, hvad der ikke virker til Moralitetens Fremme. Men Forarbejdning af Kalkuld finder dog kun nærmest Sted paa Grevskabet Einsidelsborg. Derimod væves i Nabosognene meget gode Dynere, som betales med 5 à 6 Rdl.; men de slette ikke indbringe saa meget som de slette Dynere.

En stor Del af det fynske Vadmel gik nok til Amerika, hvor det, efter at være farvet rødt, anvendtes især til Tøjer for Skindfolkene.

Provst Knudsen i Agernæs har til »Amtsbeskrivelsen« givet følgende Forklaring, at Husmænd, som holder et Par Dyner hjemme, kan oplægge ej ubetydeligt ved deres Husflid, hvorimod selv dygtige Gaardmænd, der er kommet hertil fra andre

Egne, og hvis Koner ej har været vant til saadan Husflid, Aar for Aar gaar tilbage.

Men Slettens Husflid havde ogsaa sine Skyggesider, f. Eks. stod Renlighed og Orden i Bøndernes Boliger tilbage paa Sletten imod andre Egne af Fyn. Ogsaa anføres, at det magelige Arbejde, hvorved Fruentimmerne nok kunde tage sig et lille Bland, forvænner dem, saa de hellere vil sidde ved Væven; de forsømmer ogsaa ofte deres Jord, stolende paa den Indtægt, Husfliden skal bringe. Og trods Husfliden var Sletteboerne ikke i Velstand forud for Fyns øvrige Bønder — der for Resten har levet i samme ydre Forhold. Ja, Husfliden har vel i enkelte Tilfælde holdt dem mere tilbage i deres Agerbrug, end den har nyttet ved sin simple Indtægt. Dog vilde disse Bønder maaske have været endnu mere tilbage, om de ikke havde haft Husfliden at støtte sig til.

Forfatteren af Amtsbeskrivelsen over »Svendborg Amt« 1337 udtaler sig der noget lignende: Hvor Husfliden drives som en Næringsvej, er enten Jordbunden for ringe til at lønne Arbejdskraftens Anvendelse, eller Jorddyrkingen forsømmes. Bevis herpaa afgiver Hammerum Herred i Jylland og Sletten paa Fyn. Efter at have omtalt Lærredshallen i Lumby og nævnt, at der anvendes alle Slags Kunstgreb for at levere Godtkøbsvarer, siges, at ved foranførte tænkes dog ikke paa at forklejne Amtsprovst Lützens Fortjenester af Hallen i Lumby, ingen mere end Forfatteren paaskønner, hvad han har gjort for samme, at han har afgivet Lokale til Anstalten og paataget sig Bestyrelsen af samme og — »at andre Opofrelser er vist heller ikke udeblevet«.

I »Odense Amt« udtales, at Husfliden, der udgør en af Fynboernes gode Sider, vel ikke behøver at udvides, men at forbedres paa lignende Maade som i Lumby Sogn, ved Spindestokker, bedre Væverstole, Uldkæmning, bedre Tilberedning af Hørrøen osv. Bonden vilde da af de samme Bestanddele, som han nu bortødsler i grove, simple Tøjer, kunne udbringe et langt større og bedre Produkt. Gavnligt vilde det da ogsaa være, om Bonden paa Sletten ved Markederne kunde finde en god Afsætning for fine Lærreder og Uldtøjer; thi den lille Forskel, der nu gøres paa slette og bedre Produkter, forleder ham ofte til at sætte saa slette Materialier, som muligt, i de Tøjer,

der er bestemt for Markederne, og denne Handelsspekulation har ingenlunde nogen god Indvirkning paa hans Karakter.

Men paa Bogens Tid kunde Forfatteren af »Odense Amt« dog skildre Husflidsforholdene — Hjemmefliden — saaledes: Bonden sætter en Ære i kun at bære Klæder, som er tilvirket i hans eget Hus, og de fynske Bondekoner har sikkert rigligere forsynede Klædeskabe og Linnedskabe end nogen anden dansk Landsdels Beboere. Men hertil føjes: det kan ikke nægtes, at i de senere for Bonden heldige Aar, da han ofte vinder et godt aarligt Overskud af sit Agerbrug, at man da af og til ser hans Kone og Døtre klædt i Merinos Kjoler, Kaaber med Fløjelsbesætning og Silkehatte, ja vel endog undertiden klædt i Silke.

Odense 1914.
